

РАДА СУДДІВ УКРАЇНИ

01601, м. Київ, вул. Липська, 18/5, тел.: (044) 277-76-29, факс: (044) 277-76-30

12 вересня 2014 року

м. Київ

Р І Ш Е Н Н Я

№ 30

Радою суддів України розглянуто проект Закону України "Про удосконалення норм законів з метою забезпечення фінансово-економічної стабілізації в Україні", яким передбачається внесення змін, зокрема, до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо встановлення посадового окладу судді місцевого суду в розмірі 10 мінімальних заробітних плат, визначених законом, обмеження максимального місячного розміру суддівської винагороди 15 розмірами мінімальної заробітної плати, зменшення розміру щомісячного довічного грошового утримання судді та зміни правових засад організації Національної школи суддів України.

За результатами розгляду названого законопроекту Рада суддів України зауважує.

1. Право громадян на судовий захист закріплено на конституційному рівні. Основним Законом України звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (частина третя статті 8); права і свободи людини і громадянина захищаються судом (частина перша статті 55).

Судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина. І саме держава бере на себе такий обов'язок (Рішення Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб).

Із правом на судовий захист кореспондується обов'язок держави створити ефективний механізм реалізації цього права, у тому числі належні умови для діяльності судів.

Конституція України гарантує незалежність і недоторканність суддів; судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону (частина перша статті 126; частина перша статті 129).

Принцип незалежності суддів конкретизований, зокрема, конституційним приписом про обов'язок держави забезпечувати

фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів (частина перша статті 130 Конституції України).

Відповідне положення міститься і в Законі України "Про судоустрій і статус суддів". Згідно зі статтею 47 цього Закону незалежність судді забезпечується, зокрема, його належним матеріальним і соціальним забезпеченням, а при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України гарантій незалежності судді.

Тобто, відповідний рівень матеріального забезпечення судді є складовою гарантованого державою незалежного та неупередженого правосуддя.

Конституційний Суд України неодноразово висловлював правову позицію щодо гарантій незалежності суддів, зокрема, в частині зобов'язань держави забезпечувати фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, що викладена у Рішенні від 24 червня 1999 року № 6-рп у справі № 1-31/99 (справа про фінансування судів), однією з конституційних гарантій незалежності суддів є особливий порядок фінансування судів. Важливим механізмом забезпечення такої гарантії є встановлений частиною першою статті 130 Конституції України обов'язок держави забезпечувати фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів шляхом окремого визначення у Державному бюджеті України видатків на утримання судів. Централізований порядок – фінансування судових органів з Державного бюджету України в обсягах, які мають забезпечувати належні економічні умови для повного і незалежного здійснення правосуддя, фінансування потреб судів (витрати на розгляд судових справ, комунальні послуги, ремонт і охорону судових приміщень, придбання оргтехніки, поштові витрати тощо) має обмежити будь-який вплив на суд і спрямований на гарантування судової діяльності на основі принципів і приписів Конституції України.

У названому Рішенні Конституційний Суд України також наголосив:

"Отже, видатки Державного бюджету України на утримання судової влади захищені безпосередньо Конституцією України і не можуть бути скорочені органами законодавчої або виконавчої влади нижче того рівня, який забезпечує можливість повного і незалежного здійснення правосуддя згідно із законом.

Конституція України визначила механізм захищеності фінансування судової влади, який є обов'язковим як для Верховної Ради України, до повноважень якої належить затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України (пункт 4 частини першої статті 85), так і для Кабінету Міністрів України, який забезпечує виконання Державного бюджету України (пункт 6 статті 116)".

Положення частини першої статті 126 Конституції України щодо незалежності і недоторканності суддів, які гарантуються Конституцією і

законами України, у взаємозв'язку з іншими положеннями розділу VIII Основного Закону України слід розуміти, зокрема, так, що незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. Вона є конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. Незалежність суддів забезпечується, зокрема, гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; заборонаю суддям займатися за сумісництвом певними видами діяльності (Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу)).

Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2010 року № 7-рп/2010 (справа про фінансове забезпечення діяльності судів) положення частини першої статті 130 Конституції України, а саме: "Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів", зокрема, необхідно розуміти так, що у Державному бюджеті України мають визначатися окремо для всіх судів України видатки на їх утримання не нижче рівня, що надає можливість незалежного здійснення правосуддя.

Гарантії забезпечення незалежності суддів закріплені і у багатьох міжнародних документах.

Зокрема, відповідно до Конвенції про захист прав і основних свобод людини (4 листопада 1950 року), ратифікованої Верховною Радою України 17 липня 1997 року, серед засобів захисту прав і свобод людини і громадянина особлива роль належить незалежному і безсторонньому суду (стаття 6¹).

Згідно з Основними принципами незалежності судових органів, схваленими резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 29 листопада та 13 грудня 1985 року, на кожну державу – члена ООН покладається зобов'язання виділяти відповідні кошти, які давали б змогу судовим органам належним чином виконувати свої функції. Незалежність судових органів гарантується державою і закріплюється в конституції або законах країни. Усі державні та інші установи зобов'язані поважати незалежність судових органів і дотримуватися її (пункти 1, 7).

Європейською хартією про закон "Про статус суддів" від 10 липня 1998 року зазначено, що рівень винагороди суддів за виконання ними своїх професійних обов'язків має бути таким, щоб захистити їх від тиску при прийнятті ними рішень і таким чином вплинути на їхню незалежність та неупередженість (пункт 6.1); судді, які досягли передбаченого законом віку для виходу у відставку із посади судді та виконували свої повноваження протягом певного строку, повинні отримати пенсію по виходу у відставку, рівень якої має бути якомога ближчим до рівня його останньої заробітної плати на посаді судді (пункт 6.4).

Відповідно до пункту 54 Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року № (2010)12 "оплата праці суддів

повинна відповідати їх професії та виконуваним обов'язкам, а також бути достатньою, щоб захистити їх від дії стимулів, через які можна впливати на їхні рішення. Мають існувати гарантії збереження належної оплати праці на випадок хвороби, відпустки по догляду за дитиною, а також гарантії виплат у зв'язку з виходом на пенсію, які мають відповідати попередньому рівню оплати їх праці".

Водночас установа посадового окладу судді місцевого суду в розмірі 10 мінімальних заробітних плат, визначених законом, обмеження максимального місячного розміру суддівської винагороди 15 розмірами мінімальної заробітної плати, зменшення розміру щомісячного довічного грошового утримання судді по суті є формою фінансового впливу на суддів, що ставить під сумнів гарантовану Конституцією України незалежність судової влади України, а отже, і конституційне право людини і громадянина на судовий захист, *оскільки реалізація конституційних положень про гарантії судового захисту прав і свобод людини і громадянина пов'язана із створенням державою належних умов для діяльності судів.*

Крім того, пропозиція проекту Закону України "Про удосконалення норм законів з метою забезпечення фінансово-економічної стабілізації в Україні" щодо виключення з частини першої статті 129 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" слів "та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами" є такою, що суперечить положенням підпункту б принципу III Рекомендації № R (94) 12 "Незалежність, дієвість та роль суддів" (ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13.10.1994) та матиме наслідком втручання в регулювання питань суддівської винагороди органів виконавчої влади, що є обмеженням конституційної гарантії незалежності суддів.

2. Законом України "Про судоустрій і статус суддів" передбачено створення Національної школи суддів України.

Відповідно до частин першої та другої статті 81 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" Національна школа суддів України є державною установою зі спеціальним статусом, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для судової системи та здійснює науково-дослідну діяльність. На Національну школу суддів України не поширюється законодавство про вищу освіту.

Україна, вступаючи в Раду Європи, брала на себе зобов'язання, серед іншого, реформувати суддівську освіту. Внаслідок цього 7 липня 2010 року був прийнятий Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який передбачив створення на базі Академії суддів України Національної школи суддів України для забезпечення належного кваліфікаційного рівня судді. При утворенні такого спеціального закладу суддівської освіти було враховано кращу європейську практику та принципи організації суддівської освіти, викладені, зокрема, у Висновках Консультативної ради європейських суддів та Європейській хартії про статус суддів.

Так, у пункті 17 Висновку № 4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо

незалежної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейських рівнях рекомендовано, щоб під егідою судової влади підготовка суддів доручалася спеціальному автономному закладу з власним бюджетом.

Створення Національної школи суддів України повною мірою відповідає рекомендаціям зазначеного вище Висновку Консультативної ради європейських суддів, в яких наголошується, що судова влада має відігравати основну роль або сама бути відповідальною за організацію та нагляд за навчанням суддів. З метою захисту такого закладу від неналежного зовнішнього впливу, Консультативна рада європейських суддів рекомендувала, щоб його керівний склад та викладачі призначалися безпосередньо судовою владою (пункт 19 Висновку).

У Висновку Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) від 18 жовтня 2010 року щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» звернуто увагу на те, що підготовка суддів має належати судовій гілці влади.

Із запропонованого Міністерством фінансів України законопроекту вбачається зміна правових засад організації Національної школи суддів України шляхом її підпорядкування Міністерству освіти і науки України, що мінімізує вплив на її діяльність органів судової влади та позбавить суддів права формувати навчальну політику установи.

Таким чином, положення проекту Закону України "Про удосконалення норм законів з метою забезпечення фінансово-економічної стабілізації в Україні" щодо зміни правових засад організації Національної школи суддів України не відповідають міжнародним зобов'язанням України та рекомендаціям органів Ради Європи.

З огляду на викладене та відповідно до статті 113, статті 127 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", Положення про Раду суддів України, затвердженого рішенням X позачергового з'їзду суддів України 16 вересня 2010 року у редакції, затвердженій рішенням XII позачергового з'їзду суддів України 20 червня 2014 року, Рада суддів України

в и р і ш и л а:

1. Визнати проект Закону України "Про удосконалення норм законів з метою забезпечення фінансово-економічної стабілізації в Україні" в частині внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо встановлення посадового окладу судді місцевого суду в розмірі 10 мінімальних заробітних плат, визначених законом, обмеження максимального місячного розміру суддівської винагороди 15 розмірами мінімальної заробітної плати, зменшення розміру щомісячного довічного грошового утримання судді (пенсії) таким, що суперечить положенням Конституції України та міжнародним стандартам незалежності суддів.

2. Визнати проект Закону України "Про удосконалення норм законів з метою забезпечення фінансово-економічної стабілізації в Україні" в частині внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо правових засад організації Національної школи суддів України таким, що не відповідає міжнародним стандартам щодо статусу суддів та Національної школи суддів України, *положенням Конституції України, національного законодавства та позиції Конституційного Суду України.*

Визнати неприпустимим та недоцільним внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у частині зміни правових засад організації Національної школи суддів України та наголосити на збереженні Національної школи суддів України як державної установи зі спеціальним статусом, яка відповідає за підготовку висококваліфікованих кадрів для судової системи та є складовою судової системи нашої держави.

3. Про прийняте рішення поінформувати Президента України, Голову Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України та делегатів XII позачергового з'їзду суддів України.

**Голова
Ради суддів України**

В. Сімоненко